

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
Економіко-правовий факультет

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ (ВКАЗІВКИ)
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Правові основи діяльності менеджера»

Шифр галузі: 0302 «міжнародні відносини»

Напрямок підготовки: 6.030601 «менеджмент організацій»

Освітньо-кваліфікаційний рівень: «Бакалавр»

Економіко-правовий факультет

2015-2016 н. рік

Методичні рекомендації (вказівки) до вивчення навчальної дисципліни «Правові основи діяльності менеджера» для студентів ОКР «Бакалавр» за напрямком підготовки **6.030601 «міжнародні відносини»**.

Розробники:

Гринь Оксана Дмитрівна, к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Донченко Олена Іванівна, к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Рецензент:

Нігрєєва Олена Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Методичні рекомендації (вказівки) затверджені на засіданні кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права
Протокол № 7 від 22 лютого 2016 р.

Завідувач кафедри _____ (проф. В. П. Плавич)

Схвалено Навчально-методичною комісією ЕПФ,
Протокол № 6 від 08 квітня 2016 року
Голова _____ (доц. В. М. Масін)

Затверджено Вченою радою економіко-правового факультету,
протокол № 8 від 08 квітня 2016 року.

ЗМІСТ

1. ВСТУП	4
2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
3. САМОСТІЙНА РОБОТА	9
4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	9
5. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	10
6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	12
7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	13
8. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	53
9. ПИТАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	55
10. ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	58
11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	68
12. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	74
13. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ВИЗНАЧЕНЬ	75

ВСТУП

Менеджер - висококваліфікований спеціаліст з організації управління і одна з найбільш популярних професій на сьогоднішній день. Це професіонал найвищої кваліфікації в сфері управління економікою, що відмінно розбирається в правових і господарських справах, здатний знаходити стратегічно точні управлінські рішення в найскладніших обставинах. Але головне - менеджер повинен уміти так керувати людьми, щоб вони захотіли і змогли повністю розкрити свій можливий потенціал.

Держава і суспільство зацікавлені в підвищенні рівня правової культури фахівців різного профілю. Вагому роль в цьому процесі відіграє саме якість правового виховання молоді в навчальних закладах. Кафедрою загальноправових дисциплін та міжнародного права економіко-правового факультету розроблено курс «Правові основи діяльності менеджера», який має допомогти студентам в опануванні системою правових знань, що вимагається реаліями сучасного розвитку суспільства задля подальшого зміцнення правових основ державного і суспільного життя, суворого і неухильного дотримання чинного законодавства, вироблення у майбутніх спеціалістів непримиренності до недоліків і правопорушень, дбайливого ставлення до інтересів суспільства і держави, прав і свобод громадян.

«Правові основи діяльності менеджера» - це навчальна дисципліна, яка вбирає в себе вивчення таких складних категорій, як право, правовідносини, суб'єкти права, юридична відповідальність, джерела права, підприємницька діяльність, суб'єкти підприємницької діяльності, недобросовісна конкуренція у підприємницькій діяльності тощо. Студенти інституту механіки, економіки та математики напряму підготовки «Менеджмент організацій» мають добре уявляти собі правовий статус менеджера, основні юридичні терміни та поняття в діяльності менеджера, а також особливості вітчизняного та

міжнародного законодавства щодо діяльності менеджера в Україні. Діяльність менеджера як керівника, організатора, адміністратора підприємства, установи, організації незалежно від форми права власності і галузі, до якої відноситься ця структура за видом та характером діяльності, в процесі виконання професійних обов'язків потребує використання (застосування) правового інструментарію.

Крім того, «Правові основи діяльності менеджера», як навчальна дисципліна, допомагає майбутнім спеціалістам орієнтуватися в законодавстві України та користуватися такими офіційними виданнями, як Відомості Верховної Ради, Офіційний вісник України, Урядовий кур'єр.

Таким чином, придбання необхідних теоретичних знань з навчальної дисципліни «Правові основи діяльності менеджера» має вкрай важливе значення та знадобляться не тільки в професійній діяльності, а й в процесі спілкування з іншими людьми в суспільстві.

Метою дисципліни є :

- опанування студентами системою правових знань, що стосується правового регулювання діяльності менеджера в Україні, зокрема деякі основні, фундаментальні положення з таких галузей права, як конституційне право, трудове право, цивільне право, підприємницьке право та інших.
- підвищення рівня правової культури і правосвідомості у майбутніх фахівців та привити почуття поваги до закону, його неухильного дотримання і виконання.

Завданнями дисципліни є:

- озброєння майбутніх фахівців-менеджерів основними правовими положеннями, що стосуються їх професійної діяльності та знання яких є вкрай важливим в процесі успішного виконання своїх обов'язків.
- вироблення в них практичних навичок по реалізації норм чинного законодавства, вміння орієнтуватися в нормативно-правових актах: Конституції України, Законах України, постановах і розпорядженнях, що стосуються підприємницької діяльності та організації бізнесу, що, безумовно,

допоможе майбутнім фахівцям-менеджерам приймати у процесі виконання професійних обов'язків високоефективні оптимальні управлінські рішення.

«Правові основи діяльності менеджера» являє собою досить складну навчальну дисципліну. Це обумовлено великим обсягом матеріалу, який мають засвоїти студенти. Крім того, для студентів неюридичного спрямування досить складно опановувати юридичну термінологію та конструкції. Отже, у процесі вивчення курсу принципову роль відіграють лекційні заняття, у рамках яких студенти за допомогою викладача знайомляться з найважливішими положеннями права та можуть зорієнтуватись у розумінні складних дискусійних тем та питань. Більш поглибленому вивченню та засвоєнню матеріалу сприяють практичні заняття, основний час яких присвячується розв'язанню задач та обговоренню складних питань, і, нарешті, для якісного вивчення та закріплення матеріалу вкрай необхідною є наполеглива самостійна робота студента. Задля полегшеного структурованого опанування матеріалу студенти мають користуватися питаннями для самостійної роботи, наведеними у методичних рекомендаціях до вивчення дисципліни. Результати їхньої роботи над завданнями, запропонованими для самостійного розв'язання, повинні бути викладені у письмовій формі. Студенти надають їх для перевірки викладачу, що враховує отримані ними бали при підсумковому оцінюванні. Корисним для вивчення матеріалу є також надання відповідей на питання запропонованої модульної контрольної роботи, що має зорієнтувати та підготувати студента для написання комплексної контрольної роботи наприкінці курсу. Звісно, що у процесі самостійної підготовки студенти повинні користуватися не тільки курсом лекцій, а Законами України та іншими джерелами, зазначеними у списку рекомендованої літератури.

В результаті навчання студенти повинні знати:

- визначення права, ознаки та принципи права;
- склад правовідносин;
- види джерел права;

- ознаки фізичних та юридичних осіб;
- поняття та види юридичної відповідальності;
- поняття та реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності;
- правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод;

Студенти повинні вміти:

- працювати з законами, підзаконними актами та навчальною літературою, що пов'язані з їх професійною діяльністю;
- розрізняти поняття фізична та юридична особа, суб'єкти підприємницької та інвестиційної діяльності, кримінальна та адміністративна відповідальності, а також інформація, конкуренція тощо.
- застосовувати юридичну термінологію та інструментарій; орієнтуватись у реаліях сучасного політико-правового устрою держави;
- застосовувати знання в практичній діяльності, тобто визначати той нормативно-правовий акт, який вирішить ту чи іншу практичну ситуацію.

Методичні рекомендації побудовані таким чином, що після переліку питань до кожної теми, надається короткий і достатній за змістом об'єм матеріалу, ознайомившись з яким, студентам заочного відділення буде набагато легше готуватися до іспиту. Це своєрідна мінімально необхідна інформація по кожному питанню, яка дозволить без труднощів зрозуміти складні дефініції, юридичні категорії, а також стане корисним орієнтиром у подальшому вивченні та підготовці відповідних тем, ознайомленні з нормативно - правовими актами та додатковою літературою. Таким чином, студенти мають ознайомитися з методичними рекомендаціями до кожної теми, уважно розглянути ті визначення, які пропонуються по кожному питанню, а вже потім скористатися додатковою учбовою, науковою та нормативною літературою, наведеною після кожної теми для поглибленого вивчення курсу.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Основи теорії права												
Змістовий модуль 1. Правовий статус менеджера.												
Тема 1. Право як регулятор суспільних відносин							12	2				10
Тема 2. Законодавство щодо діяльності менеджера							11	1				10
Тема 3. Правовий статус менеджера							11	1				10
Разом за змістовим модулем 1							34	4				30
Модуль 2. Основи цивільного та підприємницького законодавства												
Змістовий модуль 2. Загальні засади цивільного законодавства												
Тема 4. Юридичні особи							7	1				6
Тема 5. Зобов'язальне право							11	1				10
Разом за змістовим модулем 2							18	2				16
Змістовий модуль 3. Загальні засади підприємницького законодавства												
Тема 6. Законодавство щодо підприємницької та інвестиційної діяльності на території України							12	2				10
Тема 7. Законодавство щодо захисту економічної конкуренції							11	1				10
Тема 8. Основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів							11	1				10
Разом за змістовим модулем 3							34	4				30
Модуль 3. Основи кримінального та адміністративного законодавства												
Змістовий модуль 4. Юридична відповідальність юридичних осіб												
Тема 9. Кримінальна відповідальність юридичних осіб							11	1				10
Тема 10. Адміністративна відповідальність юридичних осіб							11	1				10
Разом за змістовим модулем 4							22	2				20
Усього годин							108	12				96

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Право як регулятор суспільних відносин	10
2	Законодавство щодо діяльності менеджера	10
3	Правовий статус менеджера	10
4	Юридичні особи	6
5	Зобов'язальне право	10
6	Законодавство щодо підприємницької та інвестиційної діяльності на території України	10
7	Законодавство щодо захисту економічної конкуренції	10
8	Основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів	10
9	Кримінальна відповідальність юридичних осіб	10
10	Адміністративна відповідальність юридичних осіб	10
	Усього	96

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні курсу застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають лекції, роботу з нормативними актами, учбовою та спеціальною літературою, індивідуальні бесіди. За характером логіки пізнання застосуються аналітичний, індуктивний, дедуктивний методи. За рівнем самостійної розумовою діяльності – частково-підсумковий, дослідницький, проблемний.

З найбільш важливих тем курсу студенти заочного відділення виконують завдання письмово - це самостійні і контрольні роботи, індивідуальні завдання та інші. Враховуючи, що на самостійне опрацювання виділено більше годин, на лекціях можуть використовуватись різні форми та методи навчання і контролю знань студентів: доповіді, експрес-опитування, доповнення, відповіді, вільна дискусія, співбесіда, обговорення рефератних

повідомлень, розв'язання казусів. Рівень знань, підготовленості, ерудиції, активності студентів на заняттях оцінюється викладачем самостійно.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальна нормативна дисципліна «Правові основи діяльності менеджера» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (КМСОНП).

Ця система запроваджується з метою удосконалення системи контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних та систематичних знань, стабільної самостійної роботи впродовж семестру, підвищення об'єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Оцінювання знань студентів повинно сприяти реалізації низки завдань, зокрема:

- підвищення мотивації студентів до системного навчання впродовж семестру та навчального року, переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування системних, стійких знань, умінь та навичок;
- відповідність переліку, форм, та змісту контрольних заходів вимогам КМСОНП;
- відкритість контролю, яка базується на ознайомленні студентів на початку вивчення дисципліни переліком, формами та змістом контрольних завдань, критеріями та порядком їх оцінювання;
- подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується виконанням індивідуальних завдань із застосуванням модульної системи оцінювання, іспиту;

- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення, та підвищення ефективності навчального процесу.

Ця дисципліна вивчається протягом одного семестру та включає в себе чотири змістових модулів (ЗМ). Оцінювання знань студентів здійснюється шляхом виконання індивідуальних завдань, що підлягають *поточному (модульному ЗМ1, ЗМ2, ЗМ3, ЗМ4,) та семестровому (СК)* контролю знань.

Результати контрольних завдань оцінюються за 100–бальною системою.

За результатами оцінювання змістового модуля студентам виставляються бали.

Максимальна кількість балів, що може набрати студент за один ЗМ дорівнює: ЗМ1, ЗМ2, ЗМ3, ЗМ4, - по 10-ть балів. За чотири змістовних модулів студент може одержати максимум 40 балів.

Під час викладання матеріалу лекцій лектор може здійснювати контрольні опитування студентів. Максимальна оцінка, яку студент може отримати за ці опитування складає 5 балів за кожну тему, які є складовими підсумкового контролю. За десять тем студент може одержати максимум 50 балів. Контрольна, самостійна, письмова робота – ще 10 балів.

Орієнтовні форми контролю знань на заняттях та їх оцінка:

- доповідь – до 5 балів;
- доповнення доповіді – до 2 балів;
- експрес опитування – до 3 балів;
- самостійна робота – до 4 балів;
- домашня робота – до 4 балів;
- реферат (змістовна письмова робота на задану тему) – до 3 балів;
- участь в дискусії – до 2 балів;
- підсумкова контрольна робота - до 5 балів.

У випадку відсутності студента на лекції він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття шляхом написання реферату на тему,

задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості лекцій).

Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. Таким чином, за цю дисципліну студентом може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання студента відображаються у заліковій книжці.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота				Сума
ЗМ1 – 25балів	ЗМ2- 25балів	ЗМ3- 25балів	ЗМ4– 25балів	100БАЛІВ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту
90-100	A	ВІДМІННО
85-89	B	ДОБРЕ
75-84	C	
70-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
60-69	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Основи теорії права

Змістовий модуль 1. Правовий статус менеджера

Тема 1. Право як регулятор суспільних відносин

1. Поняття, ознаки та функції права.
2. Правовідносини: поняття, ознаки, склад.
3. Система права та система законодавства: поняття, співвідношення.
4. Правопорушення та юридична відповідальність: поняття, види.

При визначенні права слід звернути увагу на те, що його розуміють в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Під об'єктивним правом розуміють сукупність загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки (норм права), які встановлені, санкціоновані державою та регулюють суспільні відносини. Право в суб'єктивному розумінні представляє собою закріплену в юридичних нормах правомочність. Іншими словами - це право, яке належить певній особі і представляє собою міру можливої поведінки. Студенти мають розкрити ознаки права, виходячи із визначення останнього в об'єктивному розумінні, а саме: системність права - означає, що його приписи не відокремлені один від одного, а взаємопов'язані, і у своїй сукупності утворюють чітку ієрархічну структуру; загальнообов'язковість права - означає необхідність безумовного виконання його приписів усіма суб'єктами, які підпадають під юрисдикцію держави, незалежно від їх бажання; формальна визначеність права - означає однозначну сформульованість його приписів (норм) у нормативно-правових актах; формулювання права державою - означає, що держава у новому праві формулює нове правило поведінки, яке до цього часу не існувало в суспільстві; санкціонування права державою - означає, що держава запозичує

правило поведінки, яке вже існує у межах інших соціальних норм (у звичаїв, у норм моралі, тощо) і, формально закріплюючи його у нормативно-правовому акті, надає йому властивостей норми права; можливість застосування державного примусу - означає, що поведінка, яка не відповідає приписам права, є караною, тому має наслідком притягнення суб'єкта, який її вчинив, до юридичної відповідальності.

При вивченні питання щодо правовідносин, слід розуміти, що це врегульовані нормами права суспільні зв'язки між учасниками (суб'єктами права), які є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, що забезпечуються державою. Право не може існувати без правовідносин, воно реалізується в правовідносинах, живе і діє в них. Правовідносини є конкретною формою буття права.

Важливим для правильного розуміння правовідносин є вивчення його структури (складу). Слід звернути увагу на такі елементи складу правовідносин: суб'єкт, об'єкт (матеріальний або духовний), зміст (суб'єктивні права і юридичні обов'язки).

Щодо суб'єктів права важливим є розуміння того, що це учасники правовідносин, які пов'язані між собою суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, що закріплені у правових нормах. Суб'єктами правовідносин є:

а) фізичні особи (громадяни; іноземні громадяни; особи без громадянства), але слід звернути увагу, що не кожна фізична особа може стати учасником правовідносин, а тільки та, яка володіє правоздатністю та дієздатністю. Правоздатність - це обумовлена нормами права здатність суб'єкта мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки, виникає в момент народження особи і припиняється зі смертю особи. Дієздатність - обумовлена нормами права здатність суб'єкта своїми діями набувати і здійснювати суб'єктивні права та юридичні обов'язки, залежить від віку та стану здоров'я особи. Повна цивільна дієздатність виникає з настанням повноліття.

б) юридичні особи: підприємства, організації, установи всіх форм власності;

Для менеджера в процесі його діяльності важливо розуміти, що юридичні особи, до яких належать державні та недержавні організації, посідають особливе місце серед суб'єктів цивільно-правових відносин.

в) держава (в особі органів державної влади).

Що стосується об'єктів правовідносин, то слід розуміти, що це матеріальні (речі і цінності, послуги, будівлі, цінні папери, гроші, тощо), або нематеріальні блага (життя, безпека, честь, гідність, право на ім'я, продукти духовної творчості тощо), заради одержання, передачі або використання яких виникають права і обов'язки учасників правовідносин. Слід звернути увагу, що є встановлений законодавством перелік об'єктів, що виключені з цивільного обороту (наркотичні, лікарські засоби, зброя, тощо).

Третя складова правовідносин – зміст, що включає в себе взаємні права та обов'язки суб'єктів правовідносин. Тобто у правовідносинах завжди є дві сторони — одна сторона має точно визначені суб'єктивні права (уповноважена сторона), а на іншу покладені відповідні юридичні обов'язки (зобов'язана сторона). Важливо розуміти, що не може бути правовідносин, заснованих лише на правах, або лише на обов'язках. Правам однієї сторони відповідають обов'язки іншої.

Слід звернути увагу на співвідношення системи права та системи законодавства. Система права - це об'єктивно зумовлена внутрішня організація і структура права певної держави, яка виражає єдність і узгодженість юридичних норм та об'єктивний поділ їх на галузі (цивільне, господарське, трудове, податкове, кримінальне, адміністративне) відповідно до особливостей суспільних відносин.

Система законодавства – це сукупність джерел права, що є формою вираження права, або сукупність всіх існуючих нормативно-правових актів (законів і підзаконних актів). За сферою суспільних відносин законодавство поділяється на цивільне, господарське, трудове, податкове, кримінальне, адміністративне, земельне, сімейне законодавство.

Менеджер в процесі його діяльності стикається з комплексним законодавством, що включає норми декількох галузей права, які регулюють різні за змістом суспільні відносини, але при цьому складають самостійну сферу суспільної діяльності (господарське, транспортне, тощо). Тому важливо розуміти, що система права та система законодавства співвідносяться між собою як внутрішня та зовнішня форма.

При вивченні питання про правопорушення, слід звернутися до законодавчого визначення цієї категорії. Правопорушення представляє собою протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачена юридична відповідальність. Слід звернути увагу на те, що правопорушення поділяються на злочини та проступки в залежності від ступеню суспільної небезпеки.

Юридична відповідальність також складна категорія і при вивченні цього питання слід розуміти, що це міра покарання правопорушника шляхом позбавлення його певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних чи особистісних), які йому належали до факту правопорушення, від імені держави (суспільства) на підставі закону (або іншого нормативного акта), з метою попередження правопорушення і відновлення (чи відшкодування) втрачених суб'єктивних прав на матеріальні і духовні цінності. Студенти мають розуміти, що юридична відповідальність повинна бути передбачена в законодавстві, особливо в кримінальному і адміністративному, а також юридична відповідальність застосовується за порушення умов договору, контракту, за невиконання або неналежне виконання функціональних обов'язків, передбачених посадовою інструкцією, Уставом підприємства, організації, установи, де працює менеджер. У рамках навчальної дисципліни «Правові основи діяльності менеджера» розглядається відповідальність за порушення прав споживачів, порушення

вимог щодо укладання колективного договору, порушення законодавства про захист економічної конкуренції, тощо.

Студенти, готуючись до занять, можуть скористуватися словником основних понять та визначень, наведеному в кінці даних методичних вказівок.

Література:

1. Баймуратов М.О. Основи правознавства: навчальний посібник / М. О. Баймуратов, Л. Р. Біла, С. В. Ківалов, [та ін.]; за ред. С. В. Ківалов, М. П. Орзіх; Одеська нац. юрид. акад. – 8-е вид., перероб. і доп. – Одеса: Юрид. літ., 2005. – 355 с.
2. Бахтин Н. А. Основы государства и права Украины: учебник / Н. А. Бахтин, П. Н. Говенко, И. И. Каракаш, [и др.]; под ред. И. Н. Пахомов. – 4-е изд., испр. и доп. – Харьков: Одиссей, 2003. – 351 с.
3. Берлач А. І. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, [та ін.], Київський нац. ун-т внутрішніх справ . – 2-ге вид., доп . – К.: Правова єдність, 2009. – 790 с.
4. Берлач А.І. Правознавство: Підручник для студ.вузів / А.І. Берлач, [С.С. Бичкова](#), [Д.О. Карпенко](#) [та ін.]. – [Київський нац. ун-т внутр. справ](#):Правова єдність, 2008 . – 790 с.
5. Бойко І.С.Порівняльне правознавство: навч. Посібник / І. С. Бойко, Б. В. Бабін; Одеська нац. морська акад. – 2-вид., випр. та доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 151 с.

Тема 2. Законодавство щодо діяльності менеджера

1. Поняття та види джерел правового регулювання діяльності менеджера.
2. Особливості застосування джерел в діяльності менеджера.
3. Застосування норм міжнародного права.

Правове регулювання діяльності менеджера – це сукупність нормативно-правових актів, їх практичне використання і застосування, яка направлена на реалізацію цілей, виконання задач, прийняття рішень менеджера в процесі виконання професійних обов'язків. При підготовці до даної теми, необхідно окреслити, що серед нормативно-правових актів на першому місці стоїть Конституція України, як основний закон, що має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, а міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Вважається доцільним звернути увагу на наступні Закони України: а) "Про підприємництво", який визначає загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності; б) "Про інвестиційну діяльність", яким визначається загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України; в) "Про інноваційну діяльність", який спрямован на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом; г) "Про колективні договори і угоди", що визначає правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулюванню трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців; д) "Про захист прав споживачів", яким регулюються відносини, що виникають між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності; е) "Про захист економічної конкуренції", який визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності та розвиток конкурентних відносин.

Звісно, що це далеко не всі Закони, які регулюють діяльність менеджера. Велике значення має правовий статус юридичної особи, форма права власності, галузь, до якої відноситься підприємство, установа,

організація, Устав юридичної особи, посада, правовий статус менеджера, тощо.

Підзаконні нормативно-правові акти приймаються на підставі законів та з метою їх повного і належного виконання, зокрема: а) постанови Верховної Ради України; б) акти Президента України (указ, розпорядження); в) акти органів виконавчої влади. І в цьому випадку важливо розрізняти за юридичною силою акти, що прийняті: а) Кабінетом Міністрів (постанови і розпорядження уряду), наприклад, Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції від 11.07.2003 N 185 Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами; б) акти центральних органів виконавчої влади (інструкції профільних міністерств чи відомств); в) акти місцевих органів виконавчої влади (розпорядження глав місцевих державних адміністрацій); г) акти контрольно-наглядових органів (рішення органів Антимонопольного комітету); д) акти органів місцевого самоврядування (рішення місцевих рад, розпорядження голів міст) - діють у межах відповідної території, наприклад, області, міста, району; е) локальні (корпоративні) - видаються органами керування корпорації (підприємства, установи, організації), тобто діють у межах даного підприємства, установи, організації; серед них є акти, прийняті керівником, загальними зборами, виконавчим органом (наприклад, радою директорів) корпорації, акти матеріально-правові й процесуально-правові, прийняті самостійно (у рамках закону) або на основі типових нормативних документів (у порядку їхнього розвитку, доповнення).

Окрему увагу слід звернути на договір як джерело правового регулювання діяльності менеджера. Договір представляє собою угоду двох або більше сторін про встановлення, зміну і припинення правовідносин. Договорів в процесі діяльності менеджера дуже багато і це залежить від напрямку і специфіки діяльності підприємства, установи, організації, де працює менеджер, а також змісту, наприклад, договори позики, кредитний

договір, трудовий договір, договір підряду, договір перевезення, договір доручення, господарські договори.

Таким чином, правовідносини, що виникають в процесі професійної діяльності менеджера регулюються Конституцією України, Законами України, підзаконними актами центральних та місцевих органів влади, локальними актами адміністрації підприємств, організацій, установ, в яких працює менеджер.

Норми права, що регулюють діяльність менеджера реалізуються в процесі правозастосовної діяльності. Правозастосовна діяльність є процедурою вирішення конкретної конфліктної ситуації та застосування норм права конкретних нормативно-правових актів, положень договору до тих обставин, що виникли в процесі діяльності менеджера, і, як результат - прийняття рішення по данній справі. У науковій літературі виділяють такі етапи процесу правозастосування: встановлення фактичних обставин, які потребують юридичної оцінки; правова кваліфікація — це вибір відповідної норми права, котру слід застосувати; прийняття за наявним фактом владно-юридичного рішення; виконання цього акту (застосування норми права) та контроль за цим виконанням. Тобто, менеджер має встановити, який закон (підзаконний акт, договір) вирішить конфліктну ситуацію та забезпечити процедуру його виконання.

Слід звернути увагу ще на такий момент. Застосування права включає і момент з'ясування припустимості конкретної норми права, тобто менеджер має бути впевненим, що обрана норма права не суперечить Конституції, іншим нормативно-правовим актам, які за юридичною силою є вищими по відношенню до обраного нормативно-правового акту.

При вирішенні питання, яке джерело права доцільно обрати менеджеру задля успішного розв'язання ситуації, слід враховувати: галузь діяльності (туристична, будівельна, переробна, транспорту, торгівлі, зв'язку); форму власності (приватна, державна, колективна); суть конфлікту (невиконання підлеглим своїх функціональних обов'язків, невиконання партнером умов

договору, форс-мажорні обставини в підрозділі, скарги клієнтів); статут юридичної особи, тощо.

Щодо застосування норм міжнародного права слід пам'ятати положення Конституції України: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України». Міжнародний договір — угода двох або кількох держав про встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків у різних відносинах між ними і може мати різні форми і назви: договір, угода, пакт, конвенція, трактат, протокол та ін. Важливе значення, наприклад, мають такі договори, які мають безпосереднє відношення до підприємницької діяльності: а) Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, а набуття чинності для України відбулося 1 лютого 1991 року. Її значення в тому, що це міжнародна уніфікація матеріально-правових норм, які регулюють відносини купівлі-продажу; б) Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах від 23 листопада 2005 року. Вона застосовується при використанні електронних повідомлень у зв'язку з укладанням договорів між сторонами, комерційні підприємства яких знаходяться на території різних держав; в) Рекомендація №18 Європейської економічної комісії ООН «Заходи щодо спрощення процедур міжнародної торгівлі» від 29 березня 2001 року.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.

2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – ст.540.

3. Про договори міжнародної купівлі-продажу [Електронний ресурс]: Конвенція Організації Об'єднаних Націй товарів від 11 квітня 1980 року, а набуття чинності для України відбулося 1 лютого 1991 року: за станом на

01.04.2016. – Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. – Назва з екрана.

4. Про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах [Електронний ресурс]: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 23 листопада 2005 року: за станом на 01.04.2016. – Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. – Назва з екрана.

5. Заходи щодо спрощення процедур міжнародної торгівлі [Електронний ресурс] :Рекомендація №18 Європейської економічної комісії ООН від 29 березня 2001 року: за станом на 01.04.2016. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. – Назва з екрана.

Тема 3. Правовий статус менеджера.

1. Поняття правового статусу менеджера
2. Права та обов'язки менеджера
3. Відповідальність менеджера

Передусім важливо розуміти, що правовий статус особи в юридичній науці - це система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві. Слід пам'ятати, що права – це певні юридичні можливості суб'єктів правовідносин; свободи – це спроможність людини діяти відповідно до своїх інтересів і мети, чи можливість власного незалежного вибору того чи іншого рішення; обов'язки – це міра належної і обов'язкової поведінки суб'єктів правовідносин, якої вони повинні дотримуватись.

Правовий статус менеджера, як самостійна юридична категорія, включає взаємозалежні та взаємодіючі елементи, які характеризують становище менеджера у взаємовідносинах із суспільством та державою. Ці складові, тобто конкретні права та обов'язки менеджера визначаються договором (контрактом), якій укладений між підприємством та менеджером у

зв'язку з виконанням останнім обов'язків по управлінню підприємством. Це є важливим у даному питанні і на це слід звернути увагу.

При цьому не варто забувати, що до менеджерів будь-якого рівня пред'являються загальні вимоги: наявність загальних знань щодо управління підприємством; компетентність в питаннях технології виробництва в тієї галузі, до якої відноситься підприємство за видом та характером своєї діяльності; володіння інформацією щодо місця підприємства на ринку; уміння прогнозувати перспективи розвитку галузі, ринку, товару (послуги); уміння визначати ступінь життєздатності й майбутньої стійкості підприємства та ризик підприємницької діяльності; уміння конкретизувати перспективи бізнесу; здатність привертати увагу й інтерес потенційних інвесторів, зацікавити їх співпрацею з даною фірмою; наявність досвіду, знань та навичок в процесі аналізу діяльності фірм-конкурентів. Але важливо звернути увагу, що подібні загальні вимоги не входять до поняття правового статусу.

Щодо прав та обов'язків менеджера слід звернути увагу, що вони визначені контрактом і залежать від форми власності, форми організації, розмірів, сфери діяльності підприємства, тощо. Реалізація прав та виконання посадових обов'язків менеджера передбачені посадовою інструкцією в межах, визначених адміністративним, кримінальним, цивільним законодавством України, а також чинним законодавством України про працю.

Менеджера запрошують на підприємство задля виконання управління (планування, організації, координації, регулювання, мотивації, контролю) і цей процес починається з моменту підписання контракту, не залежно від того, скільки часу підприємство на ринку, чим займається, тощо. Може бути і таке, коли менеджер має конкретне завдання з підбору кадрів чи залучення інвесторів. Наведемо приклади загальних права та обов'язків, але слід пам'ятати, що в будь-якому разі всі права та обов'язки визначені контрактом.

Отже, менеджер має право: знайомитися з проектами рішень

керівництва підприємства щодо його діяльності; вносити на розгляд керівництву підприємства пропозиції щодо удосконалення його діяльності; в рамках своєї компетенції вживати необхідних і достатніх заходів щодо усунення недоліків в оформленні документації, договорів чи порушень з боку працівників трудового колективу; вимагати особисто, або за дорученням керівництва підприємства всі необхідні документи щодо виконання його посадових обов'язків; вимагати від керівництва підприємства надання підтримки щодо реалізації його прав та виконання посадових обов'язків; приймати будь-які інші рішення щодо ефективної діяльності підприємства – в рамках діючого законодавства та умов контракта.

Менеджер зобов'язаний: знати зміст, основні загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької, інвестиційної та інноваційної діяльності; дізнаватися першим про внесення змін до законодавства України чи прийняття нових законів, підписання і ратифікування міжнародних угод; вміти вчасно, оперативно реагувати на зміни в законодавстві; знати основи і правила діловодства; за першою вимогою керівництва підприємства надати всі необхідні документи щодо виконання його посадових обов'язків на будь-якому етапі виконання управління (планування, організації, координації, регулювання, мотивації, контролю); повідомляти керівництво про недоліки і порушення, що виникають на всіх етапах управління; надавати повний звіт про виконання всіх поставлених задач, не приховувати труднощі та перешкоди в діяльності.

Готуючись до даної теми, слід пам'ятати, що відповідальність як основний елемент статусу, представляє собою зобов'язання виконати завдання і відповідати за його належне виконання. Менеджер несе відповідальність за неналежне виконання або невиконання своїх посадових обов'язків, що передбачені посадовою інструкцією в межах, визначених чинним законодавством України. Знову ж таки, звертаємо увагу на загальні засади юридичної відповідальності. Отже, менеджер несе відповідальність: за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, передбачених

контрактом, посадовою інструкцією в рамках, визначених трудовим законодавством України; за вчинення правопорушень в процесі діяльності – в рамках, визначених адміністративним, кримінальним законодавством України; за нанесення матеріальної шкоди – в рамках, визначених цивільним, трудовим законодавством України. Готуючись до цієї теми, студентам варто взяти за основу вище зазначені положення для уникнення плутанини в відповідних поняттях.

Якщо розглядати правовий статус менеджера на прикладі посадової інструкції менеджера зі збуту, слід звернути увагу, що вона містить чотири пункти: I. Загальні положення (вказується, що менеджер зі збуту належить до професійної групи "Керівники", його призначення на посаду здійснюється наказом керівництва підприємства з дотриманням вимог Кодексу законів про працю України та чинного законодавства про працю, а також вказується, кому менеджер зі збуту підпорядковується безпосередньо); II. Завдання та обов'язки; III. Права; IV. Відповідальність.

Література:

1. Берлач А. І. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, [та ін.], Київський нац. ун-т внутрішніх справ . – 2-ге вид., доп . – К.: Правова єдність, 2009. – 790 с.
2. [Павлик П.М. Трудове право України: навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. Н.Р. Малишевої.– К.: Університет "Україна", 2006. – 466 с.](#)
3. [Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. – К.: Правова єдність, 2010. – 432 с.](#)
4. [Теліпко В. Е. Трудове право України: навч. посіб / В.Е. Теліпко, О. Г. Дутова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.](#)
5. [Шляхтун П. П. Конституційне право України: підручник / П.П. Шляхтун. – К.: Освіта України, 2008. – 592 с.](#)

Модуль 2. Основи цивільного та підприємницького законодавства

Змістовий модуль 2. Загальні засади цивільного законодавства

Тема 4. Юридичні особи

1. Загальна характеристика Цивільного кодексу України.
2. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права.
3. Види юридичних осіб.

Перш за все, слід сказати, що цивільне право України - це галузь національного права, яка регулює майнові та особисті немайнові відносини, що виникають між фізичними, юридичними особами та державою в цілому. І якою б не була специфіка діяльності підприємства, установи чи організації, яка б не була форма власності, менеджер має бути ознайомлений з Цивільним кодексом України (далі ЦК) як основним джерелом цивільного права. Задля полегшення освоєння даної теми, слід звернути увагу на наступні положення.

Цивільний кодекс, прийнятий 16 березня 2003 року, складається з шости книг. Книга перша "Загальні положення" – визначає загальні принципи цивільного законодавства, підстави виникнення та здійснення цивільних прав та обов'язків, право на захист цивільних прав та інтересів; загальні положення про фізичну та юридичну особу, про об'єкти цивільних прав, поняття речі, майна, цінних паперів та особистих немайнових благ; загальні положення про правочини, поняття та підстави представництва.

Книга друга "Особисті немайнові права фізичної особи" – визначає загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи (право на життя, право на медичну допомогу, право на таємницю про стан здоров'я, право на ім'я, право на використання імені, право на повагу до гідності та честі, повага до людини, яка померла).

Книга третя "[Право власності](#) та інші [речові права](#)" – визначає загальні положення права власності, підстави набуття і припинення права власності, види і захист права власності; загальні положення про права володіння чужим майном.

Книга четверта "[Право інтелектуальної власності](#)" – визначає загальні положення права інтелектуальної власності на літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки, тощо.

Книга п'ята "Зобов'язальне право" – визначаються загальні положення про [зобов'язання](#); поняття, умови укладення, зміни та розірвання договорів. Також в цій книзі визначаються загальні положення про окремі види зобов'язань, а саме - договірні зобов'язання (договір купівлі-продажу, договір поставки, договір міни, договір дарування, договір найму, тощо) та недоговірні зобов'язання (публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу, вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення, рятування здоров'я та життя фізичної особи, підстави відповідальності за завдану майнову шкоду, тощо).

Книга шоста "[Спадкове право](#)" – визначаються загальні положення та особливості спадкування за законом та за заповітом.

Важливо пам'ятати, що суб'єктом цивільних правовідносин може бути не лише фізична особа, й юридична особа, тобто організація, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку (ст. 80 ЦК). Однак необхідно звернути увагу на те, що не будь яку організацію можна визнати юридичною особою. Вона повинна мати такі ознаки: організаційна структурна єдність (органи управління, структурні підрозділи тощо), що закріплюється в установчих документах; реєстрація у встановленому законом порядку на підставі Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань"; наявність цивільної правоздатності (ст.91 ЦК) та дієздатності (ст.92 ЦК); майнова

відокремленість, тобто юридична особа повинна мати на балансі відокремлене майно; самостійна майнова відповідальність за зобов'язаннями; кожна юридична особа виступає в правовідносинах від свого імені.

Важливу роль для участі юридичної особи в цивільних правовідносинах відіграє її місцезнаходження – це фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно там знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку (ст. 93 ЦК).

Іноді юридичні особи здійснюють певну діяльність і за межами свого місця знаходження, створюючи відособлені підрозділи (ст. 95 ЦК): представництво (відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи) та філію (відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій), керівники яких діють на підставі виданої нею довіреності.

Юридична особа як учасник цивільних правовідносин має певний період "життя", який визначається моментами її створення (реєстрація) та припинення (реорганізації чи ліквідація).

Важливим є зауваження, що юридичні особи поділяються на види за різними критеріями. В залежності від порядку створення: а) юридичні особи публічного права - створюються розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу місцевого самоврядування для здійснення спеціальних публічних функцій, не зумовлених їх участю у цивільному обороті (міністерства та відомства), однак це не означає, що вони не можуть вступати у цивільний оборот; б) юридичні особи приватного права - створюються з ініціативи приватних осіб на підставі установчих документів з метою участі в цивільних правовідносинах.

Слід звернути увагу на статтю 83 ЦК, яка визначає організаційно-правові форми юридичних осіб:

а) товариство - це організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Товариства поділяються на:

- підприємницькі (ст. 84 ЦК) - здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками, можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи;

- непідприємницькі (ст. 85 ЦК) - не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками;

б) установа – це організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

Таким чином, розуміючи і розмежовуючи вищезазначені положення, можна приступати до більш поглибленого вивчення даної теми.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – С. 356.

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31 – 32. – ст. 263.

3. Харитонов Є.О. [Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. – 872 с.](#)

4. Харитонов Є.О. [Цивільне право України: В 2-х томах. Том. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. – 832 с.](#)

5. Червоний Ю.С. [Сімейне право України: підручн. / Ю.С. Червоний. – К.: Істина, 2004. – 400 с.](#)

Тема 5. Зобов'язальне право

1. Поняття та ознаки цивільного зобов'язання.
2. Види забезпечення виконання зобов'язання.
3. Договірні зобов'язання.
4. Недоговірні зобов'язання.

Зобов'язальні відносини, як і інші цивільні правовідносини, виникають з обставин, передбачених законом у якості юридичних фактів. Це угоди, договори, які передбачені законом або не передбачені законом, але не суперечать йому; адміністративні акти; створення творів науки, літератури, мистецтва, а також винаходів та інших результатів творчої діяльності; заподіяння шкоди іншій особі, а також придбання або збереження майна за рахунок іншої особи без достатніх підстав; інші дії громадян та організацій. теоретичних засад зобов'язального права.

При вивченні данної теми, слід звернути увагу на Книгу п'яту Цивільного кодексу України, що містить норми щодо зобов'язань. Статтею 509 ЦК визначено, що цивільне зобов'язання — це правовідносини, в яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо), або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Законодавством передбачені такі види забезпечення виконання зобов'язання: а) неустойка (штраф, пеня) — це грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання. Важливо розрізняти штраф, який обчислюється у відсотках від суми зобов'язання від пені, яка обчислюється у відсотках від суми зобов'язання за кожен день прострочення виконання; б) порука, тобто

поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку і поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником; в) гарантія, за якою банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку і гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником; г) завдаток - грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання. Важливим є розуміння, якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком - вона вважається авансом; д) застава, за якою (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави); е) притримання, при якому кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторіві пов'язаних з нею витрат та інших збитків, має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

Слід розуміти, що зобов'язання поділяються на договірні та не договірні. До договірних зобов'язань відносяться договори: договір купівлі-продажу; договір роздрібної купівлі-продажу; договір поставки; договір контракції сільськогосподарської продукції; договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу; договір міни; договір дарування; договір ренти; договору довічного утримання (догляду); договір найму; договір прокату; договір найму земельної ділянки та інші, передбачені зі ст. 655 по ст. 1143 ЦК включно, в яких визначено зміст, умови, порядок укладення, розірвання, тощо.

Наприклад, передбачений статтею 655 ЦК договір купівлі-продажу. За договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Предметом договору купівлі-продажу може бути (ст. 656 ЦК): товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому; майнові права; право вимоги, якщо вимога не має особистого характеру.

Статтею 657 встановлено, що договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі.

Продавець зобов'язаний попередити покупця про всі права третіх осіб на товар, що продається (права наймача, право застави, право довічного користування тощо). У разі невиконання цієї вимоги покупець має право вимагати зниження ціни або розірвання договору купівлі-продажу, якщо він не знав і не міг знати про права третіх осіб на товар (ст. 659 ЦК).

Договір позички (ст. 827 ЦК), за яким одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку.

Договір позички речі побутового призначення між фізичними особами може укладатися усно, а між юридичними особами, а також між юридичною та фізичною особою укладається у письмовій формі. Договір позички транспортного засобу (крім наземних самохідних транспортних засобів), в якому хоча б однією стороною є фізична особа, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

До недоговірних зобов'язань відносяться: публічна обіцянка винагороди, вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення,

рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи, відшкодування шкоди.

Наприклад, стаття 1144 ЦК передбачає, що особа має право публічно пообіцяти винагороду (нагороду) за передання їй відповідного результату (передання інформації, знайдення речі, знайдення фізичної особи, тощо). У разі виконання завдання і передання його результату особа, яка публічно обіцяла винагороду (нагороду), зобов'язана виплатити її (ст. 1148 ЦК).

Шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї, відшкодовується державою у повному обсязі (ст. 1161 ЦК).

Шкода, завдана майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, яке має істотну цінність, відшкодовується власником (володільцем) цього майна з урахуванням його матеріального становища. Розмір відшкодування шкоди не може перевищувати вартості майна, яке рятувалося (ст. 1162 ЦК).

Отже, взявши за основу наведені положення та визначення, можна почати готуватися до даної теми.

Література:

1. Дзера О.В. [Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О.В. Дзера \(кер. авт. кол.\) , Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. – Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 2005.– 640 с.](#)
2. Погорілко В.Ф. Правознавство : підручник для студ. вузів / В. Ф. Погорілко, Г. А. Шпиталенко. – 2-е вид., випр. й доп. – К.: Каравела, 2011. – 591 с.
3. Харитонов Є.О. [Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2008.– 872 с.](#)

4. Харитонов Є.О. Цивільне право України: В 2-х томах. Том. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонova, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої.– Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. – 832 с.
5. Червоний Ю.С. Сімейне право України: підручн. / Ю.С. Червоний. – К.: Істина, 2004. – 400 с.

Змістовий модуль 3. Загальні засади підприємницького законодавства

Тема 6. Законодавство щодо підприємницької та інвестиційної діяльності на території України

1. Поняття підприємницької та інвестиційної діяльності.
2. Суб'єкти та об'єкти підприємницької та інвестиційної діяльності.
3. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.

Менеджер, як фахівець з управління, має добре розумітися в фундаментальних, принципово важливих питаннях щодо підприємницької та інвестиційної діяльності, знати основні загальні правові, економічні та соціальні норми, засади яких встановлені Законами України, відповідно "Про підприємництво" та "Про інвестиційну діяльність". При вивченні даної теми, слід звернути увагу на такі важливі питання, як суб'єкти, об'єкти підприємницької та інвестиційної діяльності та порядок реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Підприємницька діяльність - це така самостійна і систематична діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг, метою якої є отримання прибутку. Необхідно звернути увагу, що отримання прибутку - це головна особлива риса підприємницької діяльності. В Конституції України зазначено, що в державі гарантується свобода підприємницької діяльності, але Законом України "Про підприємництво" встановлено перелік осіб, яким заборонено займатися підприємницькою діяльністю. Отже, не допускається заняття підприємницькою діяльністю

таких категорій громадян: військовослужбовців, службових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату, а також органів державної влади і управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств. Особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини також не можуть бути зареєстровані як підприємці. Свобода підприємницької діяльності включає також право підприємця без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність. Але вона обов'язково не повина бути пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. В цьому випадку, така діяльність здійснюється відповідно до Закону України "Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори". Діяльність, пов'язана з виробництвом бензинів, моторних сумішей здійснюється підприємствами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики в паливно-енергетичному комплексі. Діяльність, пов'язана з виробництвом біоетанолу здійснюється суб'єктами господарювання за наявності відповідної ліцензії. Окрему увагу студенти мають приділити питанню щодо реєстрації фізичних та юридичних осіб як суб'єктів підприємницької діяльності. Які документи потрібні, який орган реєструє та припиняє діяльність тощо.

Щодо інвестиційної діяльності, слід розуміти, що це діяльність щодо реалізації всіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності (інвестицій), в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори. Ними можуть бути фізичні, юридичні особи та держава. Інвестори мають право розмістити інвестиції у будь-яких об'єктах, крім тих, інвестування в які заборонено або обмежено законодавством. Крім того інвестор самостійно визначає обсяги, напрями, цілі інвестицій, а також

учасників інвестиційної діяльності. При цьому, інвестор зобов'язаний подати фінансовим органам декларацію про обсяги і джерела здійснюваних ним інвестицій, одержати дозвіл на виконання будівельних робіт, одержати письмовий звіт експертизи проекту будівництва, додержувати державних норм і стандартів, виконувати вимоги державних органів і посадових осіб, що пред'являються в межах їх компетенції; подавати в установленому порядку бухгалтерську і статистичну звітність, не допускати недобросовісної конкуренції і виконувати вимоги законодавства про захист економічної конкуренції, сплачувати податки, тощо.

Таким чином, наявність фінансової можливості та бажання не звільняє інвестора від дотримання законодавства країни, в якій він працює.

Готуючись до цієї теми, студенти мають звернути увагу на Закон України "Про інвестиційну діяльність", яким визначаються загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Він спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.

Крім того, варто звернути увагу ще на співвідношення понять "інвестиційна діяльність" та "інноваційна діяльність", але не плутати їх, оскільки під останньою розуміють діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Законом України "Про інноваційну діяльність", який спрямован на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом та в якому визначено правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлено форми стимулювання державою інноваційних процесів. Згідно із цим Законом державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм

власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних.

Готуючись до цієї теми, важливо звернути увагу на визначення понять, не плутати їх та чітко розмежовувати.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – С. 356.
2. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – ст.168.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст.646.
4. Проінноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – ст.266.
5. Харитонов Є.О. [Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубєвої. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2008.– 872 с.](#)

Тема 7. Законодавство щодо захисту економічної конкуренції

1. Поняття економічної конкуренції та недобросовісна конкуренція.
2. Державна політика у сфері розвитку економічної конкуренції та обмеження монополізму.
3. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Менеджер повинен уміти так керувати людьми, щоб вони захотіли і змогли повністю розкрити свій можливий потенціал, не порушуючи правила й вимоги економічної конкуренції, уникаючи прояви недобросовісної конкуренції. В цьому випадку важливо ознайомитися з Законом України "Про захист економічної конкуренції", який визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в

господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин.

У процесі виконання професійних обов'язків, менеджер має приймати високоефективні оптимальні управлінські рішення, що неможливо без опанування такими категоріями, як економічна конкуренція, монополія, недобросовісна конкуренція, тощо.

Конкуренція є найважливішим елементом ринкової економіки, без неї не можуть розвиватися ринкові відносини. Це, свого роду, змагання між суб'єктами господарювання задля досягнення переваг один перед одним і, як наслідок, споживачі мають можливість вибирати між кількома продавцями.

Антиподом конкуренції є недобросовісна конкуренція – це будь-які дії в конкуренції, що суперечать торговим правилам, чесним звичаям у підприємницькій діяльності, а саме: неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання; створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції; неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

В свою чергу, монополізація - це досягнення суб'єктом господарювання домінуючого становища на ринку товару, підтримання або посилення цього становища. Зловживання монопольним становищем на ринку також можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів.

Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції передбачена Розділом VIII Закону України "Про захист економічної конкуренції".

Окрему увагу слід звернути на перелік дій, які діючим законодавством визначаються як порушення економічної конкуренції:

зловживання монопольним (домінуючим) становищем; антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; невиконання попереднього рішення органів Антимонопольного комітету або їх виконання в неповному обсязі, тощо.

Студент має знати, які види відповідальності встановлені за порушення законодавства про захист економічної конкуренції:

а) штрафи - накладають органи Антимонопольного комітету України. Розмір штрафу залежить від виду порушення та обчислюється у відсотках (від 1 до 10) доходу суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

б) примусовий поділ суб'єкта господарювання - рішення приймають органи Антимонопольного комітету, а виконує рішення правопорушник, тобто реорганізація суб'єкта господарювання, який підлягає примусовому поділу, здійснюється на його розсуд. У конкурентному законодавстві ціль примусового поділу цілком визначена — створення конкурентного середовища на ринку для збільшення обсягів виробництва, підвищення якості товарів і послуг, зниження цін на них, що і зумовило вибір конкретної форми демонополізації, пов'язаної з появою на ринку декількох суб'єктів господарювання — конкурентів. У діяльності вітчизняних і зарубіжних антимонопольних органів примусовий поділ суб'єкта господарювання юридичної особи використовується як виняткова міра.

в) адміністративна відповідальність посадових осіб та інших працівників суб'єктів господарювання, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю. Вона настає у разі невиконання (виконання в неповному обсязі) рішення органів Антимонопольного комітету України, неподання (подання в неповному обсязі) потрібної інформації, подання недостовірної інформації

Антимонопольному комітету, перешкоджання органам Антимонопольного комітету України проводити перевірки.

г) відшкодування шкоди особою, що вчинила такі порушення, як антиконкурентні узгоджені дії, зловживання монопольним становищем, тощо. Рішення приймає господарський суд. Шкода відшкодовується особою, що вчинила порушення у подвійному розмірі завданої шкоди.

Ця тема також є складною і потребує уважного вивчення нормативної бази, додаткової літератури, а наведенні положення мають допомогти в освоєнні матеріалу.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – С. 356.

2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – ст.64.

3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – ст.397.

4. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – ст.227.

5. Харитонов Є.О. [Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубєвої. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. – 872 с.](#)

Тема 8. Основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів

1. Права та обов'язки споживачів.

2. Громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

3. Державна політика у сфері захисту прав споживачів.

Знання Закону України "Про захист прав споживачів" є дуже важливим у професійній діяльності менеджера, особливо якщо діяльність підприємств, устан, організацій, фірм пов'язана із продажем товарів, виконанням робіт і надаванням послуг. Відносини, що виникають між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності регулюються Законом України "Про захист прав споживачів". Більш того, в цьому законі встановлені права споживачів, а також визначено механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Так, споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на: захист своїх прав державою; належну якість продукції та обслуговування; безпеку продукції; необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника (виконавця, продавця); відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції; звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

Відомо, і це важливо пам'ятати, що суб'єктивні права не існують без юридичних обов'язків, які встановлені і для споживачів в тому числі. Отже, споживачі зобов'язані: перед початком експлуатації товару уважно ознайомитися з правилами експлуатації, викладеними в наданій виробником (продавцем, виконавцем) документації на товар; в разі необхідності роз'яснення умов та правил використання товару - до початку використання товару звернутися за роз'ясненнями до продавця (виробника, виконавця) або до іншої, вказаної в експлуатаційній документації особи, що виконує їх функції; користуватися товаром згідно з його цільовим призначенням та дотримуватися умов (вимог, норм, правил), встановлених виробником товару (виконавцем) в експлуатаційній документації; з метою запобігання

негативних для споживача наслідків використання товару - застосовувати передбачені виробником в товарі засоби безпеки з дотриманням передбачених експлуатаційною документацією спеціальних правил, а в разі відсутності таких правил в документації - дотримуватися звичайних розумних заходів безпеки, встановлених для товарів такого роду.

Слід звернути увагу, що з метою захисту своїх законних прав та інтересів споживачі мають право об'єднуватися у громадські організації споживачів (об'єднання споживачів), які мають право: вивчати споживчі властивості продукції, попит на неї, проводити опитування населення для виявлення громадської думки про якість товарів, що випускаються і реалізуються, та ціни на них; проводити самостійно або звертатися до уповноважених державних органів щодо проведення експертизи та випробування продукції; одержувати від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань; сприяти відповідним державним органам у здійсненні контролю за якістю продукції та обслуговування; надавати юридичну і консультаційну допомогу споживачам згідно із законодавством; вносити пропозиції щодо розроблення нормативних документів, які встановлюють вимоги до якості продукції; представляти і захищати інтереси споживачів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування згідно із законодавством; вносити органам виконавчої влади і суб'єктам господарювання пропозиції про заходи щодо підвищення якості продукції, про тимчасове зупинення випуску та реалізації продукції, яка не відповідає встановленим вимогам щодо якості, про припинення виробництва, вилучення з реалізації продукції, що становить небезпеку для життя, здоров'я та майна громадян або завдає шкоди навколишньому природному середовищу, фальсифіковану та дефектну продукцію, а також про коригування цін, встановлених з порушенням законодавства; звертатися з позовом до суду про визнання дій продавця, виробника (підприємства, що виконує їх функції), виконавця протиправними щодо невизначеного кола споживачів і

припинення цих дій; відповідно до законодавства захищати у суді права споживачів, які не є членами громадських організацій споживачів (об'єднань споживачів); звертатися до правоохоронних органів та органів виконавчої влади про притягнення до відповідальності осіб, винних у випуску та реалізації продукції неналежної якості; інформувати громадськість про права споживачів; сприяти розвитку міжнародного співробітництва у сфері захисту прав та інтересів споживачів.

Для того, щоб менеджер, як керівний працівник, був здатний знаходити стратегічно точні управлінські рішення в найскладніших обставинах, пов'язаних зі скаргами, зверненнями, зауваженнями, претензіями громадян, яких обслуговує його установа, організація, фірма, він має добре розумітися і розбиратися в законодавстві про захист прав споживачів. Адже це не тільки права споживачів, а й певний механізм їх захисту з боку юридичної особи, де працює менеджер, певний алгоритм дій керівництва конкретного підприємства, а також відповідальність всіх учасників цих правовідносин за порушення прав споживачів.

Студенти мають звернути окрему увагу на обов'язок керівних працівників контролювати процедуру оформлення та ведення в підпорядкованих йому установах, організаціях, фірмах важливого документа - Книги відгуків і пропозицій, а також вживати заходів до усунення недоліків, що мають місце в роботі, та причини, які викликають скарги покупців (відвідувачів).

Готуючись до цієї теми, студентам варто взяти за основу вище зазначені положення для уникнення плутанини в відповідних поняттях і обов'язково детально дослідити відповідне законодавство.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – С. 356.

2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – ст. 379.

3. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – ст.98.

4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, № 42. – Ст. 492.

5. Дзера О.В. [Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. / О.В. Дзера \(кер. авт. кол.\) , Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.– Кн. 1.– К.: Юрінком Інтер, 2005. – 736 с.](#)

Модуль 3. Основи кримінального та адміністративного законодавства

Змістовий модуль 4. Юридична відповідальність юридичних осіб

Тема 9. Кримінальна відповідальність юридичних осіб

1. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
2. Злочин та види покарань.
3. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Кримінальне право як галузь права – це сукупність кримінально-правових норм, які визначають злочинність і караність діяння, тобто встановлює, які порушення закону визнаються злочинами; які види покарання призначаються за їх вчинення; що є підставою кримінальної відповідальності; умови, підстави та порядок призначення покарання; умови, підстави та порядок звільнення від покарання.

У статті 11 КК України зазначено, що злочином є передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. З цього визначення випливає, що визнання того чи іншого суспільно небезпечного діяння злочином є

виключним правом законодавця і у чинному законодавстві міститься вичерпний перелік тих суспільно небезпечних діянь, що у даний момент визначені як злочинні. Це приклад реалізації принципу "немає злочину без вказівки на те в кримінальному законі". Відступ від цієї вимоги може привести на практиці до серйозних порушень законності й обмеження прав громадян.

Головним джерелом кримінального права є Кримінальний кодекс (далі - КК) України, прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 року. В статті 1 КК України зазначено, що правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам – це головні завдання КК і для їх здійснення Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. КК України складається з двох взаємопов'язаних між собою частин: Загальної та Особливої, кожна з яких складається з розділів, а розділи - зі статей.

Загальна частина включає 15 розділів, в яких містяться норми, що встановлюють принципи і загальні положення кримінального права, а також визначають основні інститути: поняття і види злочину, стадії злочинів, визначення вини та її форми, співучасть, повторність, сукупність та рецидив злочину, покарання та його види, підстави застосування покарання, тобто це норми, що застосовуються до всіх злочинів.

Особлива частина складається з 20 розділів, в яких містяться норми, що вказують, які конкретне суспільно небезпечні діяння є злочинами і які заходи кримінального покарання можуть бути застосовані до осіб, що їх вчинили. Назва кожного розділу відображає певну групу розташованих у ньому злочинів, схожих між собою за родовим об'єктом посягання. Тобто в основу побудови Особливої частини КК покладено саме те, яка сфера суспільних відносин (відносини власності, система господарювання,

суспільний порядок, життя особи, тощо) є об'єктом посягання, що дозволило законодавцю в цілому правильно об'єднати в межах одного розділу КК норми, в яких встановлюється відповідальність за посягання на тотожні чи однорідні суспільні відносини.

Важливо зауважити, що відповідно КК, суб'єкт злочину (особа, яка підлягає кримінальній відповідальності) – це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Але Верховна Рада України [передбачила заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб](#), доповнивши Кримінальний кодекс України розділом XIV¹.

Відповідно до ст. 96-3 КК України підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи злочинів, передбачених у статтях 209 (легалізація доходів), 306 (легалізація доходів від незаконного обігу наркотичних речовин), 369 (давання хабара) і 369-2 (зловживання впливом) Кримінального Кодексу.

Під уповноваженими особами юридичної особи закон розуміє службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи. Враховуючи, що до службової особи юридичної особи відноситься широке коло осіб, зокрема, і ті, що працюють за довіреністю або іншим договором, менеджери не є виключенням. Тому вкрай віжливим є розуміння, за які злочини юридична особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності. Так, заходи кримінально-правового характеру за вказані вище злочини можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів.

Необхідно звернути увагу на те, що юридична особа звільняється від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, якщо з дня

вчинення її уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у статті 96-3 КК, і до дня набрання вироком законної сили минули строки давності.

До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру: штраф; конфіскація майна; ліквідація. При застосуванні заходів кримінально-правового характеру юридична особа зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину. Отже, при вивченні даної теми, слід ознайомитися з Кримінальним Кодексом України, взявши за основу вище зазначені положення для уникнення плутанини в відповідних поняттях.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст.131.
3. Бойко І.С. Порівняльне правознавство: навч. Посібник / І. С. Бойко, Б. В. Бабін ; Одеська нац. морська акад. – 2-вид., випр. та доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 151 с.
4. Баулін Ю.В. [Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2010. – 456 с.](#)

5. [Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник / Р.В. Вереша. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 960 с.](#)

Тема 10. Адміністративна відповідальність юридичних осіб

1. Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення.
2. Адміністративні правопорушення.
3. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб.

В процесі підготовки цієї складної, але важливої теми, слід ознайомитися з Кодексом України про адміністративні правопорушення. Але, спочатку варто звернути увагу на наступні питання. Адміністративне право належить до фундаментальних галузей права і є правом державного управління, що передбачає владний вплив держави, в особі державних органів і посадових осіб, на різноманітні суспільні відносини. Адміністративне право як складова частина правової системи держави характеризується, насамперед тим, що воно виступає регулятором особливої категорії суспільних відносин, а саме: відносин, які складаються у сфері державного управління. Сам термін "адміністративне" у перекладі з латинської означає "управління". Тому словосполучення "адміністративне право" цілком закономірно можна трактувати як "управлінське право". Суб'єктами адміністративно-правових відносин можуть бути органи державної адміністрації, виконавчі органи місцевих рад, державні службовці, установи, організації, підприємства всіх форм власності, громадяни України, іноземці та особи без громадянства.

Адміністративне законодавство — це система нормативно-правових актів, у яких містяться адміністративно-правові норми, дія яких поширюється на всю територію країни: Конституція України; Кодекс про адміністративні правопорушення України; Кодекс адміністративного судочинства України;

Закони України "Про державну службу", "Про звернення громадян", "Про освіту", "Про об'єднання громадян", "Про очищення влади", тощо.

Основним джерелом адміністративного права є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП), який був прийнятий Верховною Радою Української РСР 7 грудня 1984 року і з тих пір, з доповненнями та змінами, є діючим на території України.

Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання [Конституції](#) і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством (ст.1 КУпАП).

Структура КУпАП: Розділ I "Загальні положення" містить норми щодо завдання КУпАП, повноважень місцевих рад щодо прийняття рішень, за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність, чинності закону про відповідальність за адміністративні правопорушення, тощо.

Розділ II "Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність" складається із Загальної та Особливої частин.

Загальна частина визначає поняття адміністративного правопорушення; відповідальність окремих категорій (неповнолітніх, посадових осіб, іноземців і осіб без громадянства); обставини, що виключають адміністративну відповідальність (крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність), поняття та види адміністративних стягнень (попередження; штраф; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт, тощо); загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення, тощо.

Особлива частина містить склади адміністративних правопорушень.

Розділ III "Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення" містить перелік органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Розділ IV "Провадження в справах про адміністративні правопорушення" закріплює порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Розділ V "Виконання постанов про накладання адміністративних стягнень".

Слід звернути увагу, що статтею 9 КУпАП визначено, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Відповідно до КУпАП суб'єктами адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Однак, на законодавчому рівні встановлено адміністративну відповідальність і юридичних осіб, яка має особливості і потребує уважного вивчення.

Як відомо, юридичні особи визнаються суб'єктами правових відносин майже у всіх галузях права за винятком тих, де це неможливо, виходячи з природи самих відносин (наприклад, у сімейному). Вступаючи у правові відносини юридичні особи, як і фізичні, своїми діями можуть реалізовувати надані їм права та виконувати обов'язки, тобто здійснювати правомірну поведінку, але можуть і порушувати їх, тобто здійснювати неправомірну поведінку. За окремими проявами неправомірної поведінки законодавством передбачено притягнення порушника, в нашому випадку юридичної особи, до відповідальності. Так, статтею 70 Кодексу цивільного захисту передбачено, що підставою для звернення центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та

пожежної безпеки до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємства, є недотримання та порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення. А ч. 2 п. 2 Положення про порядок накладення та стягнення штрафів за порушення законодавства про захист прав споживачів встановлює, що виготовлення, реалізація товару, виконання робіт, надання послуг, які не відповідають вимогам нормативних документів, тягне накладання на суб'єктів господарської діяльності стягнення у вигляді штрафу.

У наведених приписах закріплені риси, характерні для адміністративної відповідальності: змушення порушника до виконання загальнообов'язкових правил, встановлених у сфері державного управління, адміністративне стягнення у вигляді штрафу, негативні наслідки матеріального (фінансового) характеру, що настають для порушника. Крім того, у інших нормах згаданих правових актів містяться і ще деякі ознаки, що характерні адміністративній відповідальності. Так, згадані стягнення у більшості випадків застосовуються органами виконавчої влади, хоча іноді і через суд. Щодо порядку притягнення до відповідальності, то він спрощений навіть у порівнянні з передбаченим КУпАП.

Слід звернути увагу, що є всі підстави говорити про адміністративну відповідальність юридичних осіб, як про самостійний вид адміністративної відповідальності. Він тісно переплітається з адміністративною відповідальністю фізичних осіб. Так, в разі скоєння правопорушення юридичною особою можливо три види правових наслідків: притягнення до відповідальності посадової особи, як за порушення митних правил, притягнення до відповідальності одночасно і юридичної і посадової особи, як у разі скоєння порушення у сфері обмеження монополізму, притягнення до відповідальності лише юридичної особи, як у випадку порушення правил містобудування.

Таким чином, ретельний аналіз чинного законодавства дає змогу стверджувати, що все наведене вище свідчить не про відсутність адміністративної відповідальності юридичних осіб, а навпаки, про те, що інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб перебуває в процесі становлення.

Готуючись до цієї теми, студентам варто взяти за основу вище зазначені положення для найкращого розуміння питання, яке так чи інакше має пряме відношення до діяльності менеджера на підприємстві, установі, організації.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст.1122.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 –36, № 37. – Ст. 446.
4. Остапенко О.І. [Адміністративне право: Навчальний посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Правова єдність, 2008. – 533 с.](#)
5. Ковалів З. Р. [Адміністративна діяльність: навч. пос. \[для студ. вищ. навч. закл.\] / М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калянов та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 432 с.](#)

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Поняття, ознаки та принципи права.
2. Функції права.
3. Суб'єкти права: визначення, види.
4. Порівняльний аналіз суб'єктивного права та правоздатності.
5. Дієздатність: поняття, види.
6. Джерела права: поняття, види.
7. Закони та підзаконні акти: загальна характеристика.
8. Юридичні факти: поняття, види.
9. Види юридичної відповідальності.
10. Види юридичних осіб.
11. Принципи та організаційні форми підприємницької діяльності.
12. Обмеження у здійсненні підприємницької діяльності.
13. Інвестиції: визначення, перелік.
14. Інвестиційний проект.
15. Проектна (інвестиційна) пропозиція.
16. Об'єкти інвестиційної діяльності.
17. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності.
18. Відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності та джерела фінансування інвестиційної діяльності.
19. Цілі та форми державного регулювання інвестиційної діяльності.
20. Соціальний діалог: поняття, принципи.
21. Форми здійснення соціального діалогу.
22. Колективні переговори та відповідальність за ухилення від участі в переговорах.
23. Підписання, внесення змін і доповнень до колективного договору, угоди.
24. Співвідношення законодавства і колективного договору, угоди, трудового договору.

- 25.Безпека продукції та введення продукції в обіг.
- 26.Виконавець, виробник, продавець, споживач: визначення, ознаки.
- 27.Гарантійний строк та строк (термін) придатності: визначення, ознаки.
- 28.Недолік та істотний недолік: порівняльна характеристика.
- 29.Фальсифікована продукція: ознаки.
- 30.Нечесна підприємницька практика: визначення.
- 31.Належна якість товару, роботи або послуги.
- 32.Монополізація: визначення, ознаки.
- 33.Антимонопольний комітет України: склад, повноваження.
- 34.Антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання.
- 35.Монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання.
- 36.Антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю.
- 37.Обмежувальна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань.
- 38.Неправомірне використання суб'єктом господарювання ринкового становища.
- 39.Дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання.
- 40.Концентрація суб'єктів господарювання.
- 41.Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.
- 42.Склад адміністративних правопорушень.
- 43.Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб.
- 44.Склад злочинів.
- 45.Кримінальна відповідальність юридичних осіб.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Предмет, об'єкт та джерела навчальної дисципліни «Правові основи діяльності менеджера».
2. Поняття та ознаки права.
3. Поняття та склад правовідносин (суб'єкт, об'єкт, зміст).
4. Порівняльний аналіз суб'єктивного права та правоздатності.
5. Дієздатність: поняття, види.
6. Закони та підзаконні акти: загальна характеристика.
7. Джерела правового регулювання діяльності менеджера.
8. Система вітчизняного та міжнародного законодавства щодо діяльності менеджера в Україні.
9. Юридичні факти: поняття, види.
10. Види юридичної відповідальності.
11. Правовий статус менеджера.
12. Поняття та суб'єкти підприємницької діяльності.
13. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.
14. Інвестиційна та інноваційна діяльності: поняття, суб'єкти та державна підтримка.
15. Умови інвестиційної діяльності на території України.
16. Принципи та організаційні форми підприємницької діяльності.
17. Обмеження у здійсненні підприємницької діяльності.
18. Інвестиції та інвестиційний проект: визначення, ознаки.
19. Проектна (інвестиційна) пропозиція: поняття, ознаки.
20. Об'єкти інвестиційної діяльності: перелік.
21. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності.
22. Відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності та джерела фінансування інвестиційної діяльності.
23. Цілі та форми державного регулювання інвестиційної діяльності.

24. Законодавство щодо укладення та виконання колективних договорів і угод.
25. Поняття, зміст та виконання колективних договорів і угод.
26. Соціальний діалог: поняття, принципи, форми здійснення.
27. Колективні переговори та відповідальність за ухилення від участі в переговорах.
28. Підписання, внесення змін і доповнень до колективного договору, угоди.
29. Вирішення розбіжностей під час ведення колективних переговорів.
30. Відповідальність за порушення законодавства щодо колективних договорів і угод.
31. Співвідношення законодавства і колективного договору, угоди, трудового договору.
32. Законодавство про захист прав споживачів.
33. Право споживача на інформацію про продукцію.
34. Права та обов'язки споживачів.
35. Права споживача у разі придбання ним товару належної та неналежної якості.
36. Відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів.
37. Безпека продукції та введення продукції в обіг.
38. Виконавець, виробник, продавець, споживач: визначення, ознаки.
39. Гарантійний строк та строк (термін) придатності: визначення, ознаки.
40. Недолік та істотний недолік: порівняльна характеристика.
41. Фальсифікована продукція: ознаки.
42. Нечесна підприємницька практика: визначення.
43. Належна якість товару, роботи або послуги.
44. Поняття економічної конкуренції та державна політика у сфері розвитку економічної конкуренції та обмеження монополізму.
45. Розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

46. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
47. Монополізація: визначення, ознаки.
48. Антимонопольний комітет України: склад, повноваження.
49. Антиконтурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання.
50. Монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання.
51. Антиконтурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю.
52. Обмежувальна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань.
53. Неправомірне використання суб'єктом господарювання ринкового становища.
54. Дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання.
55. Концентрація суб'єктів господарювання.
56. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.
57. Поняття та ознаки адміністративних правопорушень.
58. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб.
59. Поняття та ознаки злочинів.
60. Кримінальна відповідальність юридичних осіб.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант I

1. Визначте, який варіант відповіді характеризує суб'єктивне право
 - А. Система загальнообов'язкових правил поведінки, що встановлені державою
 - Б. Міра можливої поведінки суб'єкта права
 - В. Система законів та підзаконних актів
 - Г. Права, свободи та обов'язки громадян
2. Визначте, яка ознака є характерною для об'єктивного права
 - А. Вседозволеність суб'єкта права
 - Б. Загальнообов'язковість норм права
 - В. Гласність
 - Г. Зв'язок прав та обов'язків суб'єкта права
3. Визначте, що таке правовідносини
 - А. Будь які відносини, що виникають між суб'єктами права
 - Б. Відносини, що виникають між суб'єктами права під час виконання повноважень
 - В. Суспільні відносини, що регулюються нормами права
 - Г. Всі суспільні відносини, за винятком сімейних
4. Визначте нормативно-правовий акт, який є підзаконним.
 - А. Конституція України;
 - Б. Наказ Міністерства науки і освіти України «Про порядок проведення зовнішнього незалежного тестування»;
 - В. Закон України «Про вибори народних депутатів»;
 - Г. Кримінальний кодекс України.
5. Визначте правову норму.
 - А. Обов'язкові, формально визначені правила поведінки;

- Б. Правила поведінки, які приймають громадські об'єднання;
- В. Правила поведінки людей із знаряддями праці;
- Г. Правила поведінки, які встановлюються та охороняються суспільством.

6. Визначте, що таке правоздатність

- А. Здатність укладати договори, підписувати їх
- Б. Здатність мати права та обов'язки
- В. Здатність виступати в суді позивачем та відповідачем
- Г. Здатність своїми діями набувати права та обов'язки

7. Визначте, що таке юридична відповідальність

- А. Міра можливої поведінки суб'єкта права
- Б. Міра державного примусу
- В. Заходи громадського впливу
- Г. Певні життєві обставини, з настанням яких виникають правовідносини

8. Визначте, що таке система права

- А. Сукупність законів та підзаконних актів
- Б. Сукупність загальнообов'язкових, встановлених державою норм права
- В. Будь які відносини, що виникають між суб'єктами права
- Г. Міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України

9. Визначте, який Закон України регламентує загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності на території України

- А. Цивільний кодекс України
- Б. Господарський кодекс України
- В. «Про інвестиційну діяльність»
- Г. «Про підприємництво»

10. Визначте, хто є суб'єктами підприємницької діяльності на території України

- А. Фізичні та юридичні особи

- Б. Громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства
- В. Державні підприємства
- Г. Представники владних структур

11. Визначте, який елемент є зайвим у переліку об'єктів інвестиційної діяльності

- А. Основні фонди і оборотні кошти
- Б. Психотропні, сильнодіючі препарати
- В. Цільові грошові вклади
- Г. Науково-технічна продукція

12. Визначте, які інвестиційні проекти підлягають обов'язковій державній експертизі

- А. Проекти, що реалізуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних підприємств, установ та організацій, а також за рахунок кредитів, наданих під державні гарантії.
- Б. Проекти щодо об'єктів житлового будівництва
- В. Проекти, що реалізуються із залученням майнових прав інтелектуальної власності
- Г. Проекти, що реалізуються із залученням технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау")

13. Визначте, де укладається колективний договір

- А. На підприємствах, в установах, організаціях
- Б. В органах нотаріату
- В. В правоохоронних органах
- Г. В профсоюзних органах

14. Визначте мету укладання колективного договору

- А. Регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців на підприємствах, в установах, організаціях
- Б. Регулювання відносин працівників та роботодавців
- В. Регулювання відносин працівників з правоохоронними органами
- Г. Регулювання відносин працівників та роботодавців з органами місцевого самоврядування

15. Визначте, які відносини регулюються Законом України "Про захист прав споживачів"

- А. Будь які відносини, що виникають між суб'єктами права на території України
- Б. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності
- В. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт
- Г. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та надавачами послуг різних форм власності

16. Визначте, що таке економічна конкуренція (конкуренція)

- А. Змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання
- Б. Вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання
- В. Досягнення суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку товару
- Г. Підтримання або посилення монопольного становища

17. Визначте, які види відповідальності встановлені за порушення законодавства про захист економічної конкуренції

- А. Штрафи та відшкодування шкоди

- Б. Дисциплінарна відповідальність та відшкодування шкоди
- В. Штрафи, примусовий поділ суб'єкта господарювання, відшкодування шкоди
- Г. Примусовий поділ суб'єкта господарювання

18. Визначте, хто з суб'єктів господарювання є малим та середнім підприємцем

- А. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 200 тисячам євро
- Б. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 300 тисячам євро
- В. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 400 тисячам євро
- Г. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 500 тисячам євро

19. Визначте, які елементи складають правовий статус менеджера

- А. Правоздатність та дієздатність менеджера
- Б. Трудові, соціальні, цивільні права
- В. Права, обов'язки та відповідальність менеджера
- Г. Права та обов'язки менеджера

20. Визначте, хто з даних суб'єктів права має статус юридичної особи

- А. Громадяни
- Б. Іноземні громадяни
- В. Приватне підприємство
- Г. Особи без громадянства

Варіант II

1. Визначте, який варіант відповіді характеризує об'єктивне право
 - А. Система загальнообов'язкових правил поведінки, що встановлені державою
 - Б. Міра можливої поведінки суб'єкта права
 - В. Система законів та підзаконних актів
 - Г. Права, свободи та обов'язки громадян
2. Визначте, яка ознака є характерною для суб'єктивного права
 - А. Вседозволеність суб'єкта права
 - Б. Загальнообов'язковість норм права
 - В. Гласність
 - Г. Зв'язок прав та обов'язків суб'єкта права
3. Визначте, який склад правовідносин є вірним
 - А. Права, свободи та обов'язки суб'єкта права
 - Б. Суб'єкт, об'єкт, зміст
 - В. Суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт, об'єктивна сторона
 - Г. Права, обов'язки, юридична відповідальність суб'єкта права
4. Визначте твір, який є об'єктом авторського права
 - А. Акт органу місцевого самоврядування
 - Б. Грошовий аванс
 - В. Комп'ютерна програма
 - Г. Повідомлення новин дня
5. Визначте нормативний акт, який має найвищу юридичну силу
 - А. Кримінальний кодекс України
 - Б. Сімейний кодекс України
 - В. Цивільний кодекс України
 - Г. Конституція України

6. Визначте, що таке дієздатність

- А. Здатність укладати договори, підписувати їх
- Б. Здатність мати права та обов'язки
- В. Здатність виступати в суді позивачем та відповідачем
- Г. Здатність своїми діями набувати права та обов'язки

7. Визначте, що таке юридичні факти

- А. Міра можливої поведінки суб'єкта права
- Б. Міра державного примусу
- В. Заходи громадського впливу
- Г. Певні життєві обставини, з настанням яких виникають правовідносини

8. Визначте, що таке система законодавства

- А. Сукупність законів та підзаконних актів
- Б. Сукупність загальнообов'язкових, встановлених державою норм права
- В. Будь які відносини, що виникають між суб'єктами права
- Г. Міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України

9. Визначте, який Закон України регламентує загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення інвестиційної діяльності на території України

- А. Цивільний кодекс України
- Б. Господарський кодекс України
- В. «Про інвестиційну діяльність»
- Г. «Про підприємництво»

10. Визначте, хто не може бути суб'єктом підприємницької діяльності на території України

- А. Фізичні та юридичні особи
- Б. Об'єднання юридичних осіб
- В. Особи, які мають погашену судимість
- Г. Представники владних структур

11. Визначте, хто є суб'єктам інвестиційної діяльності

А. Фізичні, юридичні особи та держава

Б. Громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства

В. Державні підприємства

Г. Корпорації та концерни

12. Визначте вимоги, яким має відповідати продукція, визнана інноваційною

А. Вона є результатом виконання інноваційного проекту

Б. Вона є результатом виконання інвестиційного проекту

В. Вона є об'єктом права інтелектуальної власності

Г. Вона повинна стати конкурентоздатною

13. Визначте мету укладання колективного договору

А. Регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців на підприємствах, в установах, організаціях

Б. Регулювання відносин працівників та роботодавців

В. Регулювання відносин працівників з правоохоронними органами

Г. Регулювання відносин працівників та роботодавців з органами місцевого самоврядування

14. Визначте, де укладається колективний договір

А. На підприємствах, в установах, організаціях

Б. В органах нотаріату

В. В правоохоронних органах

Г. В профсоюзних органах

15. Визначте, що таке економічна конкуренція (конкуренція)

А. Змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання

Б. Вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання

В. Досягнення суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку товару

Г. Підтримання або посилення монопольного становища

16. Визначте, які відносини регулюються Законом України "Про захист прав споживачів"

А. Будь які відносини, що виникають між суб'єктами права на території України

Б. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності

В. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт

Г. Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та надавачами послуг різних форм власності

17. Визначте, хто з суб'єктів господарювання є малим та середнім підприємцем

А. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 200 тисячам євро

Б. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 300 тисячам євро

В. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 400 тисячам євро

Г. Доход від реалізації продукції за останній фінансовий рік не перевищує суми, еквівалентної 500 тисячам євро

18. Визначте, які види відповідальності встановлені за порушення законодавства про захист економічної конкуренції

А. Штрафи та відшкодування шкоди

Б. Дисциплінарна відповідальність та відшкодування шкоди

В. Штрафи, примусовий поділ суб'єкта господарювання, відшкодування шкоди

Г. Примусовий поділ суб'єкта господарювання

19. Визначте, хто з даних суб'єктів права має статус юридичної особи

А. Громадяни

Б. Іноземні громадяни

В. Приватне підприємство

Г. Особи без громадянства

20. Визначте, які елементи складають правовий статус менеджера

А. Правоздатність та дієздатність менеджера

Б. Права трудові, соціальні, цивільні

В. Права, обов'язки та відповідальність менеджера

Г. Права та обов'язки менеджера

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

I. Нормативні джерела

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – ст.540.
3. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – ст.65.
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – ст.179.
5. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – ст.168.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст.646.
7. Проінноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – ст.266.
8. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – ст.60.
9. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – ст.361.
10. Просоціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – ст.255.
11. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – ст.98.
12. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – ст.379.

13. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – ст.64.

14. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – ст.93.

15. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – ст.43.

16. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – ст.256.

17. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – ст.668.

18. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – ст.397.

19. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – ст.227.

20. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – ст.121.

21. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – ст.263.

22. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40 – 44. – ст. 356.

23. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст.131.

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст.1122.

25. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст.144.

26. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст.112.

27. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від від 2 жовтня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34 – 35. – ст.458.

II. Загальна література

1. Баймуратов М.О. Основи правознавства: навчальний посібник / М. О. Баймуратов, Л. Р. Біла, С. В. Ківалов, [та ін.]; за ред. С. В. Ківалов, М. П. Орзіх; Одеська нац. юрид. акад. – 8-е вид., перероб. і доп. – Одеса: Юрид. літ., 2005. – 355 с.

2. Берлач А. І. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, [та ін.], Київський нац. ун-т внутрішніх справ . – 2-ге вид., доп . – К.: Правова єдність, 2009. – 790 с.

3. Берлач А.І. Правознавство: Підручник для студ.вузів / А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О. Карпенко [та ін.]. – Київський нац. ун-т внутр. справ: Правова єдність, 2008 . – 790 с.

4. Бойко І.С.Порівняльне правознавство: навч. Посібник / І. С. Бойко, Б. В. Бабін ; Одеська нац. морська акад. – 2-вид., випр. та доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 151 с.

5. Венгеров А. Б. Терия государства и права : Учебник / А.Б. Венгеров. – М.: Омега-Л, 2009. – 607 с.

6. Зайчук О.В. Теорія держави і права: Академічний курс: підруч. / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

7. Запара С.І. Правознавство: навч. посібник для студ. вузів / за заг. ред. С. І. Запара . – Суми : Університетська книга, 2009. – 639 с.

8. Ківалов С.В. Основи правознавства України / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко та ін. – Х.: Одиссей, 2007. – 440 с.
9. Кириченко В.М. Правознавство: курс лекцій : навчальний посібник для студ. вузів / В. М. Кириченко. – Запорізький нац. техн. ун-т. – К.: Центр учбової літ., 2007. – 239 с.
10. Марченко М.Н. Общая теория государства и права: Академ. курс в трех томах. Т.1 / Под ред. М. Н. Марченко. – М.: Норма, 2007. – 712 с.
11. Молдован В.В. Правознавство за рейтингово-модульною системою навчання: навчальний посібник для студ. вузів / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда. – Міжгалузевий ін-т управління. – К.: Центр навчальної літ., 2006. – 182 с.
12. Ортинський В.Л. Основи держави і права України: Підручник / За ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. – К.: Знання, 2008. – 583 с.
13. Погорілко В.Ф. Правознавство : підручник для студ. вузів / В. Ф. Погорілко, Г. А. Шпиталенко. – 2-е вид., випр. й доп. – К.: Каравела, 2011. – 591 с.
14. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. Вид. 5е, зі змінами / П.М. Рабинович. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
15. Савчин М.В. Порівняльне правознавство: Загальна частина : посібник для студ. вузів / М. В. Савчин. – Закарпатський держ. ун-т. – Київ: Центр навчальної літ., 2005. – 287 с.
16. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права / О. В. Сердюк. – Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Яшма, 2007. – 319 с.
17. Скаун О. Ф. Теория государства и права: Энциклопедический курс / О.Ф. Скаун. – Х.: Эспада, 2007. – 840 с.
18. Сырых В.М. Теория государства и права: учебник для вузов. 3-е изд., перераб. и доп / В.М. Сырых. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2007. – 704 с.

19. Тимченко С.М. Правознавство: Практикум: Навч. посібник для студ. вузів / за ред. С. М. Тимченко, Т. О. Коломоєць. – Суми: Університетська книга, 2007. – 218 с.

20. Тимченко С.М. Правознавство: навч. посібник для студ. вузів / за заг. ред. С. М. Тимченко, Т. О. Коломоєць. – Суми: Університетська книга, 2008. – 554 с.

21. Чернадчук В.Д. Правознавство : навчальний посібник для студ. вузів / В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, Р. В. Афанасьєв, [та ін.]; за ред. В. В. Сухонос. – Суми : Університетська книга, 2005 . – 908 с.

22. Шпиталенко Г. А. Основи правознавства: навчальний посібник для студ. вузів / Г. А. Шпиталенко, Р. Б. Шпиталенко. – 4-те вид. – К.: Каравела, 2006. – 375 с.

III. Спеціальна література

1. Александров В. І. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.

2. Антонов В.М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право / В.М. Антонов. – К.: КНТ, 2006. – 520 с.

3. Баулін Ю.В. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2010. – 456 с.

4. Беззуб Б.С. Порівняльне трудове право: навч. посіб. / Б. С. Беззуб, Л. В. Голяк, О. М. Кісілевич та ін. – К.: МАУП, 2005. – 176 с.

5. Бойко М. Д. Порівняльне трудове право: навчальний посібник / М.Д. Бойко. – К.: Атіка, 2007. – 384 с.

6. Бойко М.Д. Трудове право України: навчальний посібник. Курс лекцій / М.Д. Бойко. – К.: "Олан", 2005. – 336 с.

7. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник / Р.В. Вереша. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 960 с.
8. Дзера О.В. Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.) , Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. – Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 2005.– 640 с.
9. Дзера О.В. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.) , Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.– Кн. 1.– К.: Юрінком Інтер, 2005. – 736 с.
10. Дмитренко Ю.П. Трудове право України: підручник / Ю.П.Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 624 с.
11. Ковалів З. Р.Адміністративна діяльність: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 432 с.
12. Омельчук О.М. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник / О.М. Омельчук. – К.: Алерта, 2010. – 208 с.
13. Орлюк О.П. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. – 696 с.
14. Остапенко О.І. Адміністративне право: Навчальний посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Правова єдність, 2008. – 533 с.
15. Павлик П.М. Трудове право України: навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. Н.Р. Малишевої.– К.: Університет "Україна", 2006. – 466 с.
16. Ротань В. Г. Науково-практичний коментар Законодавства України про працю / В.Г Ротань, І. В.Зуб, О. Є. Сонін. – К.: Атіка, 2008. – 680 с.
17. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник / С.Г. Стеценко. – К.: Атіка, 2009. – 640 с.

18. Теліпко В. Е. Трудове право України: навч. посіб / В.Е. Теліпко, О. Г. Дутова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
19. Харитонов Є.О. Цивільне право України: В 2-х томах. Том. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубєвої.– Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. – 832 с.
20. Черноног Є.С. Державна служба: історія, теорія і практика: Навч. посіб. / Є.Г. Черноног. – К.: Знання, 2008. – 458 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Офіційний сайт Верховної Ради України - <http://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України «Урядовий портал» - <http://www.kmu.gov.ua/control/>
3. Офіційний сайт Президента України «Офіційне інтернет - представництво»: <http://www.president.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України - <http://mfa.gov.ua/ua>
5. Офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України - <http://vkksu.gov.ua/>
6. Офіційний сайт єдиного державного реєстру судових рішень України - <http://reyestr.court.gov.ua>.
7. перелік серверів державних органів на сайті Верховної Ради України - <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/all/sites.htm>
8. Офіційний сайт Верховного Суду України - <http://www.scourt.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Міністерства юстиції України - <http://www.minjust.gov.ua/>
10. Офіційний сайт Конституційного Суду України - <http://www.constcourt.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Центральної виборчої комісії - <http://www.cvk.ukrpack.net/>

Словник термінів та визначень

Виконавець - суб'єкт господарювання, який виконує роботи або надає послуги.

Виробник - суб'єкт господарювання, який: виробляє товар або заявляє про себе як про виробника товару чи про виготовлення такого товару на замовлення, розміщуючи на товарі та/або на упаковці чи супровідних документах, що разом з товаром передаються споживачеві, своє найменування (ім'я), торгівельну марку або інший елемент, який ідентифікує такого суб'єкта господарювання; або імпортує товар.

Гарантійний строк - строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з введенням її в обіг.

Дієздатність - здатність особи своїми діями набувати суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Залежить від віку та стану здоров'я особи. Повна цивільна дієздатність виникає з настанням повноліття.

Закон - нормативно-правовий акт, що приймається вищим органом законодавчої влади (в Україні - це Верховна Рада) або безпосередньо народом (в результаті референдуму) в особливому, встановленому законом порядку, регулює найважливіші суспільні відносини та має найвищу юридичну силу.

Інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що

істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Інвестиції - всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Інвестиційний проект - це сукупність цілеспрямованих організаційноправових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних заходів, які здійснюються суб'єктами інвестиційної діяльності та оформлені у вигляді планово-розрахункових документів, необхідних та достатніх для обґрунтування, організації та управління роботами з реалізації проекту. Розробленню інвестиційного проекту може передувати розроблення проектної (інвестиційної) пропозиції.

Істотний недолік - недолік, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, який виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення проявляється знову з незалежних від споживача причин і при цьому наділений хоча б однією з таких ознак: а) він взагалі не може бути усунутий; б) його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів; в) він робить товар суттєво іншим, ніж передбачено договором.

Колективний договір і угода - укладаються на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців.

Монополізація - досягнення суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку товару, підтримання або посилення цього становища.

Належна якість товару, роботи або послуги - властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору із споживачем.

Недолік - будь-яка невідповідність продукції вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до неї, а також інформації про продукцію, наданій виробником (виконавцем, продавцем).

Нечесна підприємницька практика - будь-яка підприємницька діяльність або бездіяльність, що суперечить правилам, торговим та іншим чесним звичаям та впливає або може вплинути на економічну поведінку споживача щодо продукції.

Органи Антимонопольного комітету України - Антимонопольний комітет України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії Антимонопольного комітету України, державний уповноважений Антимонопольного комітету України, адміністративні колегії територіальних відділень Антимонопольного комітету України.

Підзаконний акт - нормативно-правовий акт, що приймається іншими центральними та місцевими органами влади в встановленому законом порядку, на підставі законів та з метою їх виконання.

Підприємницька діяльність - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Право — система загальнообов'язкових, формально визначених, встановлених та санкціонованих державою правил поведінки в суспільстві, за невиконання яких встановлена юридична відповідальність.

Правовідносини – врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких є носіями взаємних прав та юридичних обов’язків.

Правоздатність - здатність особи мати суб’єктиві права та юридичні обов’язки. Виникає в момент народження особи і припиняється зі смертю особи.

Правопорушення - це протиправне, винне, соціально шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, що зумовлює юридично визначені негативні наслідки для правопорушника.

Проектна (інвестиційна) пропозиція – це результат техніко-економічного дослідження інвестиційних можливостей, на підставі яких приймається рішення про реалізацію інвестиційного проекту, оформлений у вигляді пропозиції щодо ініціювання інвестиційного проекту. Розроблення проектної (інвестиційної) пропозиції є одним з етапів розроблення інвестиційного проекту.

Принципи права - основні, загальні засади, вихідні ідеї, що відображають суттєві положення права (принцип гуманізму, рівності всіх перед законом, демократизму, законності, взаємної відповідальності держави і особи).

Продавець - суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації.

Система права - це сукупність чинних норм права певної держави (елементи: норми права; інститути права; галузі права; підгалузі права).

Система законодавства - це система всіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів даної держави(закони, кодекси, укази, статuti, положення, постанови, інструкції та ін.).

Соціальний діалог - процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси

працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Споживач - фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Строк (термін) придатності - визначений нормативно-правовими актами, нормативними документами, умовами договору, протягом якого у разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання продукції її якісні показники і показники безпеки повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів, нормативних документів та умовам договору.

Суб'єкти права- учасники правовідносин, які володіють суб'єктивними правами, є носіями юридичних обов'язків та несуть юридичну відповідальність.

Суб'єктивне право - визначена законом міра можливої поведінки суб'єкта права.

Фальсифікована продукція - продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи.

Фізична особа – учасник правовідносин (громадяни, іноземні громадяни, особи без громадянства).

Економічна конкуренція - змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими

суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

Юридична відповідальність - це закріплений у законодавстві і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належали, перенести несприятливі наслідки особистого характеру (позбавлення волі, позбавлення права займатися певною діяльністю, звільнення з посади) та майнового характеру (штраф, конфіскація майна, відшкодування завданої шкоди).

Юридичні обов'язки - визначена законом міра належної поведінки суб'єкта права.

Юридичні факти - конкретні життєві обставини, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин. Вони поділяються на події (не залежать від волі суб'єктів - стихійні лиха) та дії (залежать від волі суб'єктів - договори, контракти, правопорушення).

Юридична особа - це організація, яка створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, наділена цивільною правоздатністю і дієздатністю, яка може бути позивачем і відповідачем у суді (підприємстві, установі, організації різних форм власності).